

Секція: Право

Александренко Олена Віталіївна

*кандидат юридичних наук, доцент,
науковий співробітник лабораторії з проблем криміналістичного
забезпечення та судової експертології
Національна академія внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Женунтій Володимир Іванович

*кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник відділу організації наукової діяльності
та захисту прав інтелектуальної власності
Національна академія внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСНОЇ ХВОРОБИ

*Злочинці не роблять перерв. Незважаючи на те,
що майже все активне життя і виробнича діяльність
навколо нас призупинена, вони шукають нові способи
отримання прибутку
Геннадій Андрощук*

Історія людства рясніє прикладами епідемії та пандемій. Холера, «іспанка», віспа, чума, інші небезпечні хвороби завдали численних людських жертв. Проте, слід відзначити, що саме триваюча досі у світі пандемія коронавірусної інфекції (COVID-19) вперше загострила одне з важливих для урядів майже усіх країн питань: що робити правоохоронним органам, як діяти, щоб стримувати злочинні прояви, розкривати злочини та здійснювати судочинство? В опублікованому 17 квітня 2020 р. звіті Європол надає сучасну картину загроз діяльності злочинців під час кризи

COVID-19. Найбільш гостро це питання постало перед органами досудового розслідування.

Окрім появи нових адаптованих видів злочинності, безпосередньо пов'язаних з пандемією, ця хвороба визначила проблеми у діяльності по розслідуванню злочинів та здійсненню правосуддя. Зазначимо лише про деякі з них, що тягнуть за собою цілу низку таких само важливих питань, та які потрібно якнайшвидше вирішувати, оскільки це загрожує ще більш тяжкими ускладненнями і втратами. За обмежень щодо обсягу публікації розглянемо лише окремі з них, які видаються нам найбільш важливими для нашої країни, для умов діяльності правоохоронних органів, особливостей процедури досудового розслідування згідно національного кримінального процесуального законодавства.

Вказані проблеми полягають у наступному. Слідчого та оперативного працівника на роботу дистанційно перевести неможливо. Ця робота потребує безпосереднього контакту та роботи з людьми. Проведення окремих слідчих (розшукових) дій у режимі відеоконференції загалом проблему не вирішує. Кримінальний процесуальний кодекс України не передбачає в якості підстав для продовження строків слідства та утримання під вартою пандемію коронавірусу.

Зупинимося на розгляді певних питань, які наразі постали перед досудовим розслідуванням в умовах обмежувальних заходів, викликаних необхідністю запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19) (далі – коронавірус).

Прояви впливу карантинних та інших заходів, пов'язаних з необхідністю запобігання поширенню коронавірусу, на здійснення досудового розслідування кримінального провадження можна звести до двох основних груп:

1. Дії учасників розслідування, пов'язані з використанням ситуації, що склалася, на свою користь з метою уникнення участі у розслідуванні (судовому розгляді) або затягування їх проведення;

2. Дії безпосередніх суб'єктів розслідування, пов'язані з проведенням слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій під час вказаних карантинних заходів.

У першій групі такі дії можуть проявлятися: у посиланні особи (осіб) на неможливість своєчасно чи взагалі дістатися у призначений слідчим час для участі у проведенні слідчих (розшукових) дій чи процесуальних заходів, за існуючої можливості це здійснити.

Для перевірки цього слідчому слід здійснити певні процесуальні та інші дії, пов'язані з перевіркою таких посилань. В разі підтвердження реальної можливості особи прибути до слідчого та наявності в її діях ознак складу злочину (наприклад, ст.ст. 384, 396 та інших Кримінального кодексу України), слідчий має прийняти відповідне процесуальне рішення по кримінальному провадженню.

У другій групі труднощі у проведенні у слідчих (розшукових) дій вбачаються у наступному.

1) Можливість підозрюваних і потерпілих відмовитися від участі у слідчих (розшукових) діях, посиляючись як на необхідність убезпечити себе від зараження вірусом, так і на своє конституційне право відмовитися від дачі показань. Не слід, напевно, говорити, наскільки вказані дії можуть затягти розслідування.

2) Наразі через запобіжні розповсюдженню коронавірусної інфекції заходи суттєво ускладнюється ідентифікація осіб за ознаками зовнішності - через маски на обличчі, наявність захисних окулярів, захисного костюму. Особливої роботи й поведження потребує збирання дактилоскопічної та біологічної інформації (слідів), застосування

службово-розшукового собаки - через можливу обробку рук дезінфекційними засобами та/чи носіння рукавичок.

3) Робота слідчо-оперативної групи (СОГ) при огляді місця події може бути ускладнена через певні незручності, викликані необхідністю носіння захисного костюму, рукавичок, маски чи/та захисного екрану на обличчі.

4) На якість і повноту огляду місця події та збирання доказової інформації може вплинути знаходження слідчого, судового експерта у захисному костюмі. Він обмежує рухи людини, особливо, за відсутності звички та навичок його носіння і роботи у ньому. Окрім цього, слід також пам'ятати про необхідність його своєчасної заміни та дотримання певних правил при роботі з окремими слідами на місці події.

5) Проблему також становить запрошення понятих для участі у слідчих (розшукових) діях та забезпечення їхньої та безпеки усіх учасників слідчих дій на протязі усього часу їх проведення. Особливо тих, що пов'язані з перебуванням в оточенні певної кількості інших учасників (пред'явлення для впізнання, слідчий експеримент, одночасний допит двох та більше осіб, обшук та ін.).

6) Проблемою слід визнати необхідність забезпечення безпеки усіх учасників окремих слідчих (розшукових) дій поряд з їх правильним проведенням, щоб унеможливити можливі подальші звинувачення у неприпустимості отриманих результатів.

7) Окрему проблему, яку слід вирішувати комплексно, силами декількох відомств, а не лише можливостями слідчого, становить проведення слідчих дій з підозрюваним, який перебуває під вартою.

Існують й інші проблемні питання, пов'язані з проведенням досудового розслідування в умовах обмежувальних заходів, викликаних необхідністю запобігання поширенню коронавірусу, розглянути які нам не дозволяє обсяг публікації.

Видається, що вказану проблему слід вирішувати якнайшвидше, комплексними зусиллями, для чого узагальнити практику розслідування, судові рішення по кримінальних провадженнях, слідство по яких було проведено у вказаний період.

Своє слово мають сказати й науковці, дослідивши наведені та інші проблеми, пов’язані з організацією і тактикою досудового розслідування в умовах пандемії коронавірусу, та запропонувавши шляхи їх вирішення. Актуальність вказаного дослідження полягає також у тому, що надалі ніхто не може передбачити, з якими ще епідеміями та/або пандеміями доведеться зустрітися людству, дані проблеми однаково важливі майже для усіх країн, тому слід були заздалегідь напоготові, що бути готовими в разі чого до швидких та рішучих дій задля збереження громадської безпеки та порядку.